

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-428-3-24>

THE WORLD IN THE 21 ST CENTURY

СВІТ У XXI СТ.

Frolov S. V.

*PhD in History,
Senior Lecturer at the Department
UNESCO “Philosophy of Human
Communication” and Social
and Humanitarian Disciplines
State Biotechnological University
Kharkiv, Ukraine*

Фролов С. В.

*кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри
ЮНЕСКО «Філософія людського
спілкування» та соціально-
гуманітарних дисциплін
Державний біотехнологічний
університет
м. Харків, Україна*

Особливістю періоду, який людство переживає зараз, є глобальні зміни у світі. Стабільність всюди поступається місцем нескінченним змінам. Оцінка майбутнього вимагає ретельного відбору реально значимої інформації, відокремлення її від явної апологетики, пропаганди тощо. Складність відтепер становить не дефіцит відомостей, а, навпаки, їх потік, що стрімко зростає. Зростає обмін ідеями, концепціями, критикою та апологетикою різних явищ.

У новому світі XXI ст. ясно лише одне: самовдоволення та задоволеність каратиметься конкурентами. Постійний аналіз, пошук нових ефективніших шляхів розвитку, стає очевидною передумовою виживання, руху вперед, подолання труднощів. Світ змінюється на очах. Ще якихось тридцять років тому він був іншим – зовні та внутрішньо. За ці десятиліття встиг закінчитись великий антикапіталістичний експеримент XX ст. (Лівий проект європейського Модерну). Перестав існувати СРСР після чого його головний супротивник США були проголошені єдиною наддержавою в світі. Сьогодні ми живемо в епоху нової глобалізації (як науковий цей термін з'явився в 1983 р. зафіксувавши принципово нове явище). Ми бачимо намагання США і далі реалізувати свою геополітичну міць, екстраполюючи її на глобальне оточення. Однак у самих Сполучених штатах наростає соціальна напруга та поляризація суспільства. Йдеться про протистояння класовому за формою та расовим за змістом. Цілком очевидно, що ми спостерігаємо погіршення становища середнього (за доходами) американця. Згідно з соціологічними дослідженнями, сьогодні його

рівень життя відповідає періоду кінця 1950-х – початку 1960-х років. «Після приходу до влади в США адміністрації Дж. Байдена, який сповідує цінності та принципи неоліберального глобалізму і прагне неухильно відстоювати гегемонію Сполучених Штатів та очолюваного країною Заходу в процесі глобалізації. Вашингтон акцентує свій геополітичний та гео економічний концепт Індостро – Тихоокеанського регіону як консолідованої під проводом США мережевої структури своїх союзників та стратегічних партнерів – передусім Індії, Японії, Південної Кореї, Тайваню, Сінгапуру, Австралії та Нової Зеландії – для стримування «твердої» та «м'якої» сили Китаю як свого головного стратегічного конкурента» [1, с. 236]. Проблема США полягає в тому, що вони споживають у 3-4 рази більше за той обсяг товарів і послуг, які виробляють.

Наступна тенденція пов'язана з бурхливим ростом економіки таких країн як Китай та Індія. Китай сприймається як друга наддержава та конкурент США у XXI ст. На економічному підйомі Індія та Бразилія. «За своїм економічним потенціалом Індія на глобальному рівні безумовно утримує одну з провідних позицій серед держав Індостро – Тихоокеанського регіону, а також серед країн, що розвиваються. Найбільш імовірно, що впродовж наступних 10–15 років Індія буде серед трійки країн із найбільшим ВВП» [2, с. 5]. Підйом Китаю спочатку був пов'язаний з інтересами колективного Заходу у боротьбі з СРСР. Протягом 10 років (1969 – 1979 роки) КНР демонструвала готовність грати за інтереси Заходу проти СРСР, перетворившись для США у його майстерню. Але США не розраховували: Китай "рвонув" уперед значно сильніше, і Америка отримала конкурента. Гео економічна криза на Близькому Сході (ситуація в Червоному морі і секторі Газа) б'є і по економічним інтересам Китаю. США будуть намагатися заважати торговельно-економічній взаємодії КНР з Європейським Союзом. Основний трафік перевезень Червоном морем відноситься до маршруту Китай – Європа, товарообіг між ними становить 720 млрд. дол. Зараз Китай є головним партнером Європи, потіснивши США.

США будуть робити все, щоб перешкодити китайському торговому маршруту, створюючи свій альтернативний коридор Індія – Близький Схід – Європа (ІМЕС). Він був анонсований на саміті лідерів G 20 у Нью-Делі у вересні 2023 року. США хочуть, щоб новий проект став протидією китайській ініціативі "Один пояс, один шлях" (BRI), глобального проекту будівництва інфраструктури, який поєднує Китай з Південно-Східною Азією, Центральною Азією, Росією та Європою.

Проект BRI проект існує довше і набагато масштабніше за своїми цілями, але ІМЕС має у перспективі велике значення для Індії, США та Ізраїлю. Новий коридор зв'яже Індію з Європою маршрутом, який проходить через ОАЕ, Саудівську Аравію, Йорданію, Ізраїль та Грецію. Передбачається будівництво мережі залізниць та розвиток портової інфраструктури. Ізраїльський порт Хайфа (контрольний пакет акцій належить індійській компанії Adani Group), має стати основною ланкою, що з'єднає Близький Схід з великими європейськими портами.

Наступна тенденція яка впливатиме на зміни у світі пов'язана з ослабленням держав-націй (на фоні зміцнення впливу транснаціональних корпорацій та недержавних організацій, що створюють нерегульовані процеси). «Чотири сили руйнують колишню систему: транснаціональні корпорації, недержавні організації, самовизначення нових націй, стрімко збільшена мобільність населення» [3, с. 32]. Серед проблем, що загрожують глобальним вибухом – поляризація бідної і страждаючої більшості населення планети та матеріально – благополучної меншини. Розрив між багатими та бідними країнами, а також між багатими та бідними в самих країнах, що скорочувався у 1945–1975 роках, стрімко зростає. Людство дедалі виразніше ділиться на багату верхівку (20%) і бідну основну масу (80%). А середній клас поступово, але неухильно, розмивається та тане. Зростає кількість "трущобних людей", світового андеркласу та андерграунду. До 2030 р. їх буде 2 млрд. із 8 млрд. населяючих планету.

Сучасний світ досить жорстко структурований. Нагорі ті, кого французький філософ та економіст Жак Атталі називає неокочівниками. Це багаті люди, які легко змінюють доквілля. У самому низу знаходяться найбідніші люди, які мігрують із Африки до Європи. Вони мобільні, і вони нічого не мають. Між багатими неокочівниками та бідняками виявляються затиснутими середній шар та робітничий клас. Ці люди живуть стаціонарно, і саме вони – об'єкт експлуатації, стягування податків. У Європі вони своїми відрахуваннями до бюджету утримують біженців із країн Азії та Африки. На Заході середній шар добряче пошарпаний неоліберальними реформами, і в міру розвитку кризи він буде скорочуватися, а його становище погіршуватиметься. Якщо 1989 року у Східній Європі, за межею бідності жили 14 млн. чоловік, то 1996 року – вже 168 млн.

Яким реально буде світ ХХІ ст. залежить від перебігу та результатів боротьби в умовах кризи. «Процес глобалізації, який досяг небувалого розмаху упродовж останніх десятиліть, справляє надзвичайно потужний загальнокультурний вплив на системи пануючих

у суспільстві цінностей. Сучасні глобалізаційні процеси ведуть до серйозної модифікації найбільш глибинних основ, які визначають поведінку людини в соціумі» [4, с. 12]. Одним із головних знарядь у боротьбі за майбутнє, за вихід із кризи є знання про світ. Проблема однак у тому, що сучасна наука про суспільство не в повній мірі відображає реальну картину процесів, що відбуваються у світі. Сучасна наука про суспільство дедалі все більше нагадує середньовічну схоластику. Сучасна наука про суспільство, це триада – "економіка – соціологія – політична наука" не здатна не тільки пояснити, але навіть адекватно описати переломний світ. У чомусь вона нагадує радянський істмат. Потрібні знання про сучасний світ в цілому, так і сукупності його елементів. Потрібні нові знання про верхи і про низи сучасного світу, про глобальну економіку, про форми і методи маніпуляції історичним процесом та ін.

Література:

1. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України / за ред. О. О. Борзенко. Київ : Інститут економіки та прогнозів НАН України, 2022. 264 с.
2. Республіка Індія: потуга, що зростає. Перспективи розвитку українсько-індійських відносин: аналіт. доп. / О. Александров, Н. Гавриленко, А. Грищенко та ін. Київ : НІСД, 2022. 88 с.
3. Поліщук І. О. Геополітичні ознаки нового світового порядку. *Політичне життя*. 2022. № 2. С. 30–35.
4. Сіденко В. Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей. *Український соціум*. 2014. № 1. С. 7–21.